

SVIESA

JORNAL LITUANO
„Šviesa-Luz“
Orgão de Comunidade
Lituana de SÃO JOSÉ

Redakcija ir Administracija:
MATRIZ DE SANTO ANTONIO DO PARY
Telefonas 2-6252.
Caixa Postal. 4-118.

Atsakomasis Redaktorius
Jesus Saborido Montanés

METAI V

SÃO PAULO, 1939 M., MARÇO - KOVO 25 D.

Nr. 12 (183)

LIETUVA NETEKO KLAIPĖDOS

Trečiadienio rytą viso pasaulio lietuvius perkūno trenksmu trenkė baisi žinia: Lietuvos vyriausybė sutiko atiduoti vokiečiams Klaipėdą — vienintelį savo išėjimą į pasaulį, savo gražųjį uostą ir pamari, nuo amžių lietuvišką žemę. Ten, kur 1923 metais liejosi Lietuvos karžygių kraujas, vėl įsiviešpataus piktas ir nuožmus vokiečiai, kuris išnaikins pas kutinius lietuvių pėdsakus ir išniekins karžygiams pastatytus paminklus. Lietuvos kariuomenė, garbingai įžygiavusi į Klaipėdą 1923 metais, vietos lietuvių džiūgavimais sutikta, negarbingai iš ten pasitraukė, vokiečių hitlerininkų nuginkluota. Skaudus pažeminimas antrą kartą vienerių metų bėgyje ištiko garbingą per amžius Lietuvos ginklą. Lietuva, nusitūpusi Klaipėdos, nustuja savo ekonominės nepriklausomybės ir virsta Vokietijos vasalu. Tuo tarpu, kai vokiečiai siunta iš džiaugsmo, visų lietuvių širdys kraujais srūva. VISA LIETUVA, ISGIRDUSI ŠIA ŽINIA, BE JOKIOS ISIMTIES VISI — DIDELIS IR MAZAS — VERKĖ, KAI P KŪDIKIAI. Verkė, kad nebuvo ryžtumo ginti Kęstučio numylėtos Zemaičių žemės dalį — Klaipėdos (Glaupėdos) kraštą. Nežinome, kaip šią žinią sutiko kitose lietuvių kolonijose. São Paulo lietuviai ją išgyvena taip lygiai skaudžiai, kaip ir Lietuvoje. Buvo nevienu atsitikimas, kad darbe besityčioja iš lietuvių ir Lietuvos čionykščiai vokiečiai gavo gerai nuo mūsų tautiečių į kailį. Bendrą, visų nuotaika iškaukėtausio laipnio prislūgta. Visi vaikščioja, lyg žemes pardavę. Kiekvienam ateina į sąmonę neramus klausimas: Kur eina mūsų Tėvyne? Kas su ja bus rytoj? Pernai išsižadėjome tarsi į Vilnių, šiomet į Klaipėdą. Atsisakėme savo tautos širdies ir plaučių. Kas mums beliko, ir ko dar rytojūs iš bailios ir neryžtingos tautos pareikalauts?

Redakcija nenorėtų nieko šia proga rašyti: per daug skaudu yra. Skaitytojas numano, kad nei rašala, o ir rašalas mes, t. y. nat. dažoma, savo pūnksnį. Tuo atveju, kai mes, t. y. nat. dažoma, savo pūnksnį, t. y. nat. dažoma, savo pūnksnį.

Didelės demonstracijos Klaipėdoje

Sekmadienį Klaipėdoje buvo iškilmingai atidengtas vokiečių kaiserio Vilhams I paminklas, kurį lietuviai buvo nugriovę. Ta proga vokiečių rinkai surengė didelės demonstracijos mieste. Choru buvo šaukiama: „Mes norime grįžti prie Vokietijos“. Demonstrantų vadas Dr. Schwarze, kalbėdamas į minią, pareiškė: „Didlietuvių išvertė mūsų vokiškų kaiserių paminklus, bet jie nepajėgė ir niekad nepajėgs išvesti iš mūsų širdžių vokiškumo...“ Po to Dr. Neumannas, kuris dėvėjo hitlerininko uniformą, priėmė parodą. Minia žygiavo pro jį iškilusi fašistinėm saliatui dešinę ranką ir vis šaukė: „Mes norim grįžti į reichą“.

Lietuvos užsienių reikalų ministerio ke- lionė Berlynan

Tos pačios dienos naktį (sekmadienio) į Berlyną skubomis išvyko Lietuvos užsienių reikalų ministeris Juozas Urbšys ir apsilėjo Lietuvos atstovybėje. Jis tuo jau suėjo į kontaktą su vokiečių užsienių reikalų ministru Joachim von Ribbentrop, Hitlerio vardu kuris pareiškė, kad Klaipėdos klausimo išsprendimas galės būti tik vienas — šis Kraštas su miestu ir uostu turi grįžti atgal Vokietijai. Hitleris kitokio klausimo išsprendimo nepriima. Lietuva turi laiko pagalvoti 120 valandų. Jei Lietuvos vyriausybė nepriims besąlyginio Klaipėdos krašto grąžinimo Vokietijai, Rytprūsiose sukonzentruotos Vokietijos armijos korpusas užims Klaipėdos kraštą jėga. Tuo atveju Vokietija negarantuoja nė likusios Lietuvos dalies nepriklausomybės. Jei Lietuvos vyriausybė nusileis Hitlerio reikalavimui, Vokietija atsisveikinti į Lietuvos ekonominius reikalus.

Vokietijos ultimatumas priimtas ministrių kabineto ir seimo

Su tokiais Vokietijos reikalavimais ir ultimatumu grąžinti Klaipėdą min. J. Urbšys grįžo į Kauną. Buvo skubiai susauktas ministrių kabinetas posėdžio, kuris netrukus ir priėmė Vokietijos ultimatumą. Hitleris pareiškė, kad Klaipėdos krašto perdavimas Vokietijai turi būti teisiškai vienos tautos vardu atliktas, kad niekas ateietyje negalėtų jokių pretenzijų reikšti — Klaipėda turi grįžti Vokietijai pagal pačios lietuvių tautos norą amžinai ir teisiškai, kad būtų užkirstas kelias ne tik būsimoms Lietuvos vyriausybėms, bet ir Klaipėdos krašto signatarams šį klausimą kelti tarptautiniuose teisės forumuose. Tad Lietuvos vyriausybė telegrafu susaukė seimo posėdį, KURIS MINISTERIU KABINETO NUTARIMA LIETUVIU TAUTOS VARDU PATVIRTINO.

Vokiečiai siunta, lietuviai verkia

Vos ši žinia pasiekė Berlyną, Vokietijos visos radio stotys ir spauda ją paskelbė viešai. Berlyne niekas nemanė, kad lietuviai taip greit ir lengvai kapituluos. Ypač, kad Lietuva turi su Vokietija sienų sutartį, pasirašytą dar prof. Voldemaro, pagal kurią Vokietija gera valja pripažįsta visiems laikams Klaipėdos Kraštą Lietuvai. Berlyne buvo spėjama, kad Lietuva lauks bent ultimatumo nustatyto termino pabaigos ir tarsis su Konvencijos signatarais. Patys vokiečiai manė, kad lietuviai parodydys daugiau atsparumo. To, tačiau, nebuvo. Todėl Berlyne ir visoj Vokietijoje džiaugsmas buvo neaprašomas. Per vieną savaitę Hitleris užėmė

Cekoslavakija ir Klaipėdą. Pačioje Klaipėdoje nuotaika pasidarė tragiška: vokiečiai išėjo į gatves spontaniškoms demonstracijoms. Visi namai pasipuosė vėliavomis su kablytu kryžiumi. Bažnyčių varpai ėmė skambinti, o laivų sirenos uoste staugti. Triukšmas buvo neaprašomas. Tuo tarpu lietuviai negalėjo sulaikyti ašarų ir verkė viešai vokiškoje minioje. Mūsų kariuomenės jgla, apsupta hitlerininkų smogikų sargybu, tyliai krovėsi į vežimus savo ginklus ir mantą ir traukėsi į Kretingą.

Hitleris Klaipėdoje Hitlerio tokia taktika, kad į kiekvieną naujai užimamą teritoriją jis tą pačią dieną atvyksta. Tad trečiadienio vakarą lėktuvu nuskrido į Swinemünde uostą ir iš ten kreiseriu „Deutschland“, kuri lydėjo daugiau karo laivų, ketvirtadienio rytą 8 val. įplaukė į Klaipėdą. Jis pasakė kalbą ir Dr. Neumannui įteikė aukštinę partijos ženklą.

VOKIEČIU KARIUOMENĖ ŽYGIUOJA. Ketvirtadienio anksti rytą iš Til- zės per Luizės tiltą išžygiavo į Klaipėdą vokiečių motorizuotos kariuomenės dalys. Tuoju buvo užimti Pagėgiai ir kiti paplentės miesteliai. Beveik tuo pačiu metu, kai į uostą įplaukė vokiečių karo laivai su Hitleriu, išžygiavo ir vokiečių kariuomenė. Viršuj įlankos ir uosto skraidė daug vokiečių karo lėktuvų.

GESTAPO (GSP) DIRBA... Vokietijos slaptoji policija Gestapo, kuri yra tikras XX amžius siaubas, atvyko į Klaipėdą ir pradėjo savo darbą. BEVEIK VISI KUO NORI PRIE LIETUVYBĖS DARBO PRISIDĖJE LIETUVIAI JAU ARESTUOTI ir torturuojami baisiuose rūsyse. Klaipėdos sukilimo vadai (Simonaitis ir kiti) pabėgo į Didžiąją Lietuvą. Kurie nespėjo pabėgti, tą likimas yra beviltiškas.

LIETUVOS DELEGACIJA BERLYNAN Trečiadienį 6 val. vakaro specjaliai ir Dr. Zaunius derėtis su reichu vyriausybė dėl Krašto perdavimo Vokietijai ir iš to kylančių klausimų sureguliuavimo. Į Berlyną lėktuvu taip pat atvyko Vokietijos ministras Kaune Zechlin, Klaipėdos direktorių pirmininkas Bertuleit ir vokiečių generalinis konsulas Klaipėdoje von Seuken. Po pasitarimų su Ribbentropu pasirašyta tokia sutartis:

1. Versalio sutarties nuo Vokietijos atskirtas Klaipėdos kraštas nuo šios dienos grįžta Vokietijos reichui;
2. Klaipėdos kraštą tuoju paliks Lietuvos kariuomenė ir policija. Lietuvos vyriausybė stengsis, kad viskas būtų palikta tokia, kaip buvę, kokiam dabar yra. Jei būtų reikalo, abi susitariančios šalys paskirs komisarus, kurie perduos visas ne autonominių organų kompetencijoj esančias valdžios įstaigas. Visi kiti šio pasikeitimo iškykla klausimai, ypač ūkio, finansų ir pilietybės, o taip pat ir valdininkų, bus sureguliuoti atskiru susitarimu;
3. Atsižvelgiant į Klaipėdos Krašto*) ūkiškuosius reikalus, Lietuvai Klaipėdos uoste bus palikta laisva zona kuria naudotis sąlygos bus nustatytos pagal šio susitarimo dvasią.
4. Šiam susitarimui sutvirtinti ir draugingiems santykiams tarp abiejų kraštų nustatyti abi susitariančios šalys įsipareigoja nevertoti prieš vieną kitą jėgos nei prisidėti prie trečiųjų valstybių prievartos aktų, nukreiptų prieš susitariančias šalis.
5. Šis susitarimas įgyja galios jį pasirašius.

NERAMUMAI IR KARO METO PADĖTIS LIETUVOJE

Vos Lietuvos visuomenę pastekė šios žinios, kilo susijaudinimo ir pasipiktinimo banga. Opozicija ėmė viešai reikalauti, kad pasitrauktų dabartinė vyriausybė. Matydama sunkėjančią savo padėtį, vyriausybė trečiadienį pietumis paskelbė karo meto padėtį visoje Lietuvoje. Per radio perskaitytas atsisveikimas į tautą, kuriame pažymima, kad Klaipėdos atskirimas nuo Lietuvos yra skaudus smūgis lietuvių tautai, bet atsisveikinė raginama ir toliau pasitikėti dabartiniu prezidentu A. Smetona, vyriausybės ir tautos likimo vada. Atsisveikime išpėjama nepasiduoti gandų įtakai, o tikėti tuo, ką skelbia oficialūs valdžios pranešimai. Visi opozicijos laikraščiai įeina labai cenzūros išbraukti, išlaisvinti baltais puslapius. Tuo būdu tenka spėti, kad Lietuvos visuomenė tikrosios padėties nežino. Pati vyriausybė neslepia, kad vidaus padėtis yra labai rimta. Nors atiduodama Klaipėdą vokiečiams, dabartinė vyriausybė gal ir manė apsiginsianti opozicijos, kuri ten buvo susimetusi ir laisvai veikė, tačiau čiau sunku tikėti, kad šios priemonės ką bepadėtų: padėtis yra per daug rimta, kad prievarta galima būtų toliau dabartinei vyriausybei laikytis. Vyriausybė paskelbė atgarginių mobilizaciją. Prieš išorės ar vidaus priešus — nežinia. Kaune iš naujo areštuota daug opozicijos veikėjų.

*) Šis susitarimo punktas žymiai skiriasi brazilškame ir vokiškame tekste. Brazilų paduotam tekste pasakyta: „Atsižvelgiant į Lietuvos ūkiškuosius reikalus...“ o „Deutsche Zeitung“: „Atsižvelgiant į KLAIPĖDOS KRASTO ūkiškuosius reikalus.“ Nežinome, kuris skaitymas yra tikras. Skirtumas, kaip matyti, yra labai didelis, galys visai iškreipti susitarimo prasmę.

